

VÄNTA IN UPPEHÅLL

Leif Qvist är Bättre hems instruktions-expert, och som sådan också din personlige guide till allehanda hemma-projekt. På dessa sidor ger han hand-fasta råd och konkreta instruktioner till hur du gör – steg för steg – för att byta tak, lägga marksten, mura en egen ute-grill etc. Leif Qvist är arkitekt och författare. Under åren har han skrivit en rad böcker på temat gör-det-själv-projekt.

FÖRBEREDELSE

- Stege
- Kofot
- Hammare
- Såg
- Måttband
- Stadiga gummiskor
- Livlina
- Ev. transportör
- Ev. container och starka kompisar.

- Spik
  - Takpapp
  - Tätningsband
  - Takpannor
  - Virke till läkt
  - Nockbräda och nya vindskivor.
- Byggghandlaren kan plocka ihop ett takpaket med pris och allt.

- Totalt 2-3 dagar beroende på takstorlek och mannr. Därav:
- 1 dag för att plocka av gamla pannor och läkt.
  - 1/2 dag för att laga eller lägga ny papp samt spika ny läkt.
  - 1 dag för att lägga nya pannor-na och justera detaljer.

Betongtakpannor varierar i pris, men räkna med drygt 80 kronor per kvadratmeter (som jämförelse kostar tegelpannor ofta runt 120 kronor). Ett typiskt 60-talshus (170 m²) har en takyta på ungefär 300 kvadrat, vilket ger en kostnad på runt 25 000 kronor. Till detta behöver du vindskivor, plåtar, beslag och annat för ungefär lika mycket. Räkna därför med 50 000 kronor i totalkostnad. Om du vill anlita en hantverkare för jobbet blir slutkostnaden ungefär det dubbla.

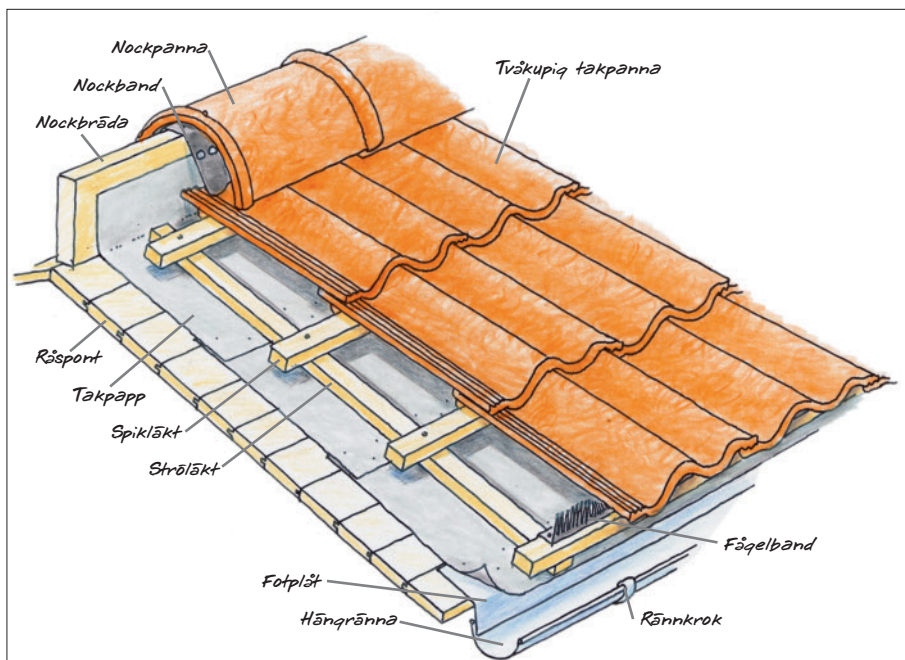
Om du tar ned ett gammalt tak, plocka ned det försiktigt och sälj det vidare på internet. Intresset för äldre tak är stort och priset kan bli därefter.

Lägga ett nytt betongtak kan du göra själv (förutsatt att du inte har anlag för svindel). Om du är noggrann i förberedelserna har du ingen större anledning att oroa dig. Om du dessutom har några starka kompisar som bärhjälp kommer det nästan garanterat att gå bra. Men innan du börjar, glöm inte att:

- ✓ **Kontrollera undertaket både från in- och utsidan.**
- ✓ **Mät takets storlek och lutning före besöket hos bygghandlaren.**
- ✓ **Kolla med kommunens byggnadskontor att färg och material till taket är okej.**
- ✓ **Tidpunkten är viktig. Vid takläggning måste det vara torrt väder. Väta gör arbetet farligt.**

Av Leif Qvist

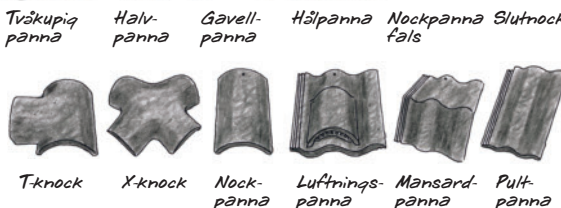

TAKET – BIT FÖR BIT

Så här är takpannesystemet uppbyggt. Ett effektivt klimatskydd som är lufttät så att även stormregn, som lätt kan tränga in under

pannorna, avvattnas och torkar upp. Vid nock tätar nockbandet mot höstlöv och vid takfoten hindrar fågelbandet uppkomsten av

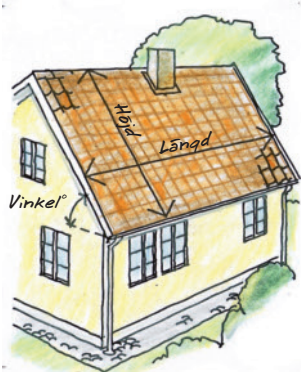
fukthållande fågelbon. Fotplåt under takpappen styr avvattningen ner i hängrännan under extrem vind.

PANNOR FÖR ALLA BEHOV

Nya taksystem har specialpannor för alla behov och det finns minst tio olika färgnyanser att välja på. Därutöver finns det också en stor mängd specialtillbehör för öppningar, tätningar, tillgänglighet, säkerhet med mera. Om du är osäker på vad du kan behöva, hör efter med din lokala bygg-handlare.

OCH ORDNA STARK BÄRHJÄLP

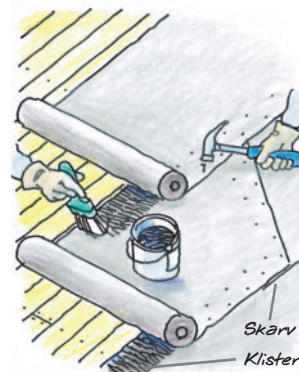
1 BERÄKNA MATERIALÅTGÅNG
Den totala takytan är längden multiplicerat med höjden. Kontrollera takvinkeln. Om vinkeln inte finns med på husets ritning kan du ställa dig en bit från husgaveln och "mätta in" den mot en isärvikt tumstock eller två trälistor. För dokumentation, ta ett foto av huset där eventuell skorsten, takfönster m.m. syns.

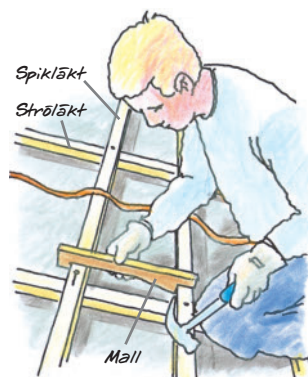
2 TA NED DET GAMLA TAKET
Aplockning av gamla pannorna görs lättast med en rullbana, alternativt med en pannränna av två vinkelställda bräder. Kasta inte ner pannorna från taket. Kanske vill någon köpa de gamla pannor som kommer ner i helt skick. Det finns också alltid en risk att någon person kan komma i vägen. Dessutom tar det lång tid att plocka upp allt och fixa gräsmattan igen.

3 BÄND LOSS DEN GAMLA LÄKTEN
Använd kofot. Om takpappen är hel, lägg en bit plywood under kofoten som skydd när du bryter loss det understa läktlagret. På så sätt undviker du att skada takpappen.

4 KONTROLLERA TAKPAPPEN
Om takpappen är undermålig kan du antingen laga den eller helt byta papp. Behöver allt bytas så var noga med överlappsklistring. Använd pappspik med stor flatskalle. Är någon del av råsponttaket fuktskadat måste delarna bytas ut.

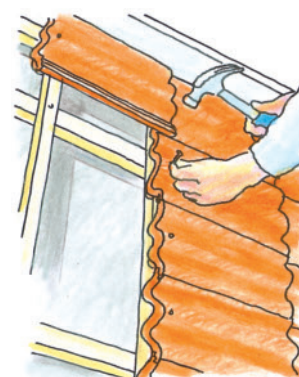
5 LÄGG NY TAKLÄKT
Innan du spikar på ett nytt läktlager måste avstånden mellan spikläkten stämmas av med de nya pannorna så att det går jämnt ut upp tillnock. Gör en måttmall så att allt blir lika. Ströläkten brukar vara 25x25 mm ohyvlat furu. Spikar var 60:e cm. Spikläkten bör vara 25x38 mm. Om du har ett undertak av boardskivor eller armerad plast utgår ströläkten och spikläkten har i stället dimension ca 50x75 mm.

6 LYFT UPP PANNORNA
En bil med taklift vid leveransen av takpannorna sparar väldigt mycket tid och kraft. Pannorna är buntade i lyftbara 5-pack. Lägg ut dem i travar över hela taket för att slippa bära dem igen vid läggning.

7 BÖRJA I NEDRE HÖGRA HÖRNET
Börja med att lägga nedre pannraden med början i högra hörnet. Kontrollera att det blir bra i vänsterhörnet. Kanske behövs en avslutande kapad panna för att passa in under vindskivans täckplåt. Det finns annars täckande kantpannor för båda sidor. Lägg nästa rad upp tillnock från högerhörnet. Fortsätt sedan med rad nummer 3 och så vidare.

8 SPIKA FAST VISSA PANNRADER
Beroende på taklutningen ska de två yttersta pannraderna spikas eller klamras fast. Likaså runt skorstenar och eventuellt takfönster. Övriga pannrader ligger fast med baksidestöden mot läkten.

KLIV NED OCH SKÅDA RESULTATET
Ett tak av betongtegel håller i 50 år, förutsatt att du underhåller det väl. Takpannor av betong är inte heller så tungt som man kan tro. Faktum är att det vid fuktigt väder faktiskt är lättare än ett tak av lertegel. Till skillnad från lertegel drar betong nämligen inte åt sig fukt.

Fortsättning >>>

GLÖM INTE RESERVLAGRET!

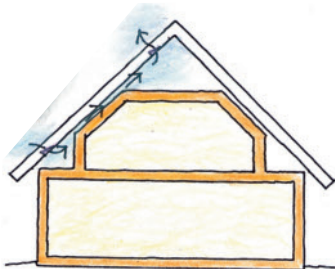
Rätt som det är går en eller flera takpannor sönder, och då är det bra att ha ett reservlager hemma. Köp reservpannor vid samma tillfälle som när du köper de ordinarie pannorna. Färgnyanser och annat har en tendens att variera mellan olika årgångar av takpannor. När det gäller reservpannor, räkna med 1 panna per 7 kvm och 1 nockpanna per 5 löpmetrar nock.

FOTO: BENDERS

... OCH UNDERHÅLL SEDAN TAKET PÅ RÄTT SÄTT

Alla tak behöver tillsyn och underhåll. Det gäller både själva takplattorna och den underliggande ventilationen. Så här förlänger du livslängden på ett redan hållbart betongtak.

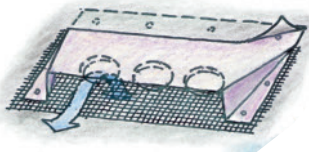

Ventilering

9 OMBESÖRJ GOD VENTILATION

Ett viktigt tillbehör är ventilationsbeslaget. En kallvind i ett hus måste luftas effektivt, annars finns risk för fukt- och mögelangrepp på takkonstruktion-

Ventilationsbeslag

nen. Normalt tas luft in vid takfoten och går ut vianocken eller gavelspetsarnas ventilationsgaller. Om detta inte fungerar eller räcker till kan ventilationsbeslag monteras under takpannorna i takets nedre och övre del. Borra hål med 70 mm sågborr. Insektsnät ingår i beslaget som skruvas direkt på takpappen i råsponten.

Högtrycksspolning och borstning

Algrent

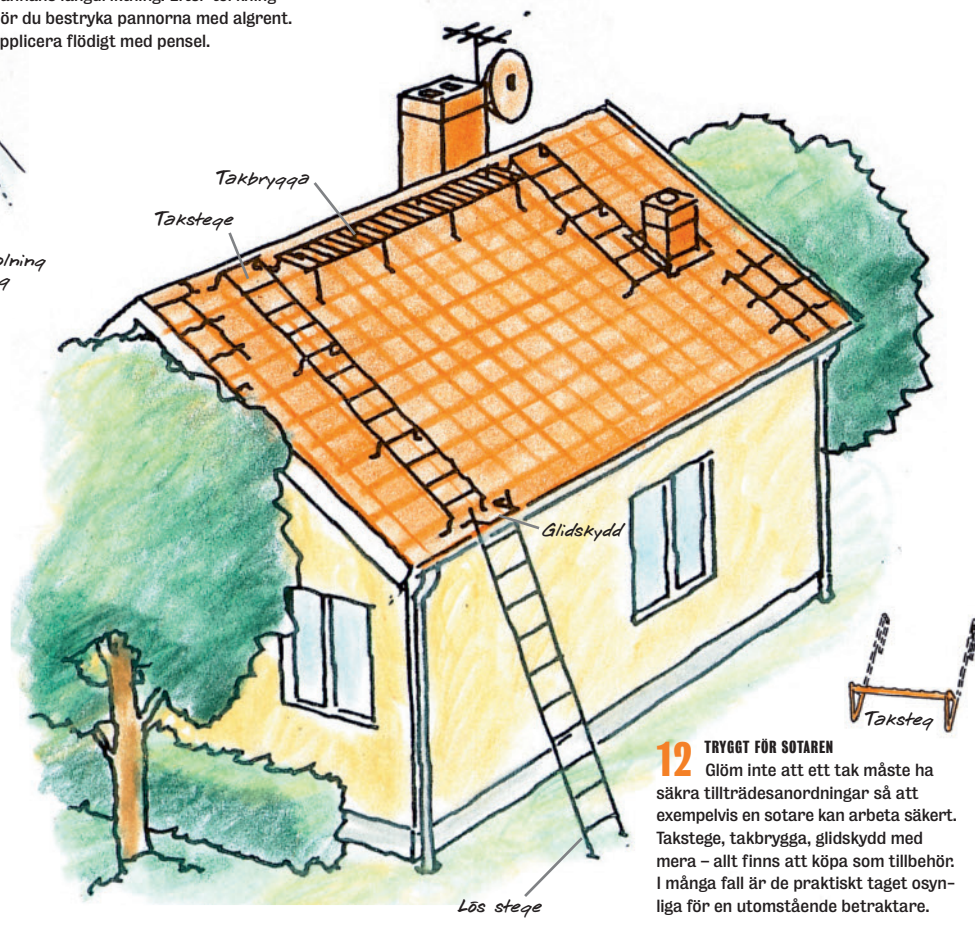
10 SPOLA RENT TAKPANNORNA

På norrsidan, takets skuggsida, bildas först alger och sedan även mossor. Efter ca 4-5 år bildas det så småningom även lav på takpannorna. Mossan binder fukt, trillar ner och täpper till hängränorna. För att bli av med detta kan takpannorna borstas och högtrycksspolas. Spola ovanifrån i pannans längdriktning. Efter torkning bör du bstryka pannorna med algrent. Applicera flödigt med pensel.

11 ALLMÄN ÖVERSYN

Trasiga pannor ska förstås bytas, men det finns också annat att tänka på. Om huset har "satt sig" kan pannor ha förskjutits på ett sätt så att de inte längre ligger tätt i skarvar och kanter. Pannornas lägen behöver då justeras. Fåglar kan också ha byggt bon under

pannorna vid takfoten, något som i sin tur kan påverka taket. Bomaterial som löv och kvistar binder fukt och ger på sikt fuktskador. Betongpannor av äldre typ håller ca 30-50 år men eroderar. Det betyder att grus lossnar från ytan och hamnar i hängränans botten där fukten binds och rosten kommer.

Takbrygga

Takstege

Glidskydd

Lös stege

Takstege

12 TRYGGT FÖR SOTAREN

Glöm inte att ett tak måste ha säkra tillträdesanordningar så att exempelvis en sotare kan arbeta säkert. Takstege, takbrygga, glidskydd med mera - allt finns att köpa som tillbehör. I många fall är de praktiskt taget osynliga för en utomstående betraktare.

MER HJÄLP? SÅ HÄR GÅR DU VIDARE

Leverantörer av betong- eller lertegel-takpannor har i regel mycket utförliga instruktioner som finns att tillgå på företagens webbplatser. Dessa är vanligtvis i pdf-format och går att ladda ned direkt till din dator. Kolla exempelvis upp Benders (benders.se) eller Mjöbackspannan (mjöbackspannan.se).

På internet finns det även en hel del annan information att tillgå. Under de senaste åren har det lanserats en rad svenska så kallade gör-det-själv-sajter. Din byggare (dinbyggare.se) är en matnyttig sajt som är värd ett besök.